

УДК 94 (477) (092)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-1-8>

Віталій ТЕЛЬВАК,

orcid.org/0000-0002-2445-968X

доктор історичних наук,

професор кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін

Дрогобицького державного педагогічного університету

(Дрогобич, Львівська область, Україна), *telvak1@yahoo.com*

Богдан ЯНИШИН,

orcid.org/0000-0003-0386-2530

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.

Інституту історії України Національної академії наук України

(Київ, Україна), *bogdanyanyshyn@gmail.com*

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ОГЛЯД ГРУШЕВСЬКОЗНАВЧИХ КОЛЕКЦІЙ

Мета дослідження полягає у з'ясуванні грушевськознавчого потенціалу колекцій Державного архіву Львівської області. Методологічне підґрунтя становить міждисциплінарний підхід. Особливий акцент зроблено на структурно-функціональному системному аналізі історіографічних фактів та методі критичного аналізу документального матеріалу. Наукова новизна статті полягає у спробі комплексного аналізу грушевськіани у фондах ДАЛО. З'ясовано, що найбільшою насиченістю матеріалів про М. Грушевського позначені колекції Львівського університету (фонд 26). Найбільш цінною їх частиною є особова справа вченого як професора університету. Вона містить 72 документи, написані німецькою, українською та польською мовами. Найбільш різнопланова грушевськіана відкладалася в описі 7 університетського фонду, що містить численні діловодні матеріали філософського факультету. Особливу інформаційну цінність мають протоколи засідань ради професорів факультету. Іншою малознаною складовою частиною цього опису є посеместрові програми лекцій і семінарів та пов'язане з цим листування М. Грушевського. З матеріалами університетського архіву пов'язані особові фонди колег українського професора по Львівському університету (К. Студинський, Л. Фінкель). Грушевськіана відкладалася також в особових фондах інших галицьких діячів того часу (І. Калиновича та М. Кордуби). У фондах ДАЛО міститься документація галицьких культурно-просвітніх товариств, втім і тих, що їх створив чи з ними був пов'язаний М. Грушевський (наприклад, Товариство прихильників української літератури, науки і штуки у Львові). Мало-заними для грушевськознавців є й матеріали значного за обсягом фонду дирекції поліції у Львові (ф. 350), де відкладалася справа 3903, котра містить документи кримінального провадження проти М. Грушевського. У підсумку відзначено, що віднайдена грушевськіана дозволяє атестувати колекції ДАЛО як одні з найбільш інформативних для дослідження львівського двадцятиліття біографії М. Грушевського.

Ключові слова: М. Грушевський, Державний архів Львівської області, культурно-освітня діяльність.

Vitalii TELVAK,

orcid.org/0000-0002-2445-968X

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History),

Professor at Department of World History and Special Historical Disciplines,

Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko

(Drohobych, Lviv region, Ukraine), *telvak1@yahoo.com*

Bohdan YANYSHYN,

orcid.org/0000-0003-0386-2530

Ph D (History),

Senior Research Fellow at Department of History of Ukraine of the XIX – early XX century

Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine

(Kyiv, Ukraine), *bogdanyanyshyn@gmail.com*

LVIV REGION STATE ARCHIVE DOCUMENTS: OVERVIEW OF HRUSHEVSKY STUDIES COLLECTIONS

The purpose of the article is to investigate the Hrushevsky studies potential of SALR collections. The methodological basis of the work is an interdisciplinary approach. Particular emphasis is placed on the structural and functional system analysis of historiographical facts and the method of critical analysis of documentary material. The scientific novelty

of the article lies in the attempt to comprehensively analyze Hrushevsky-related materials in the funds of SALR. The article has concluded that the collections of Lviv University (Fund 26) are marked by the biggest amount of materials about M. Hrushevsky. The most valuable document is the personal file of the scholar as a university professor. It contains 72 documents written in German, Ukrainian and Polish. The most diverse Hrushevsky-related materials are deposited in the 7th description of the university fund, which contains numerous office materials of the Faculty of Philosophy. Protocols of the faculty council meetings are especially informational as well. Another little-known component of this description is the semester programs of lectures and seminars and the related correspondence of M. Hrushevsky. The personal funds of Hrushevsky's colleagues at Lviv University (K. Studynsky, L. Finkel) are also connected with Hrushevsky-related materials. Hrushevsky materials are deposited in the personal funds of other Galician figures of the time (I. Kalynovych and M. Korduba). The SALR funds contain documentation of Galician cultural and educational societies, but also of those created by or associated with M. Hrushevsky (for example, the Society of Supporters of Ukrainian Literature, Science and Art in Lviv). The large fund of the police directorate in Lviv (file 350, case 3903), contains the documents of the criminal proceedings against M. Hrushevsky that are also little known to Hrushevsky studies scholars. The above-mentioned Hrushevsky materials allow us to certify the SALR collections as one of the most diverse and informative sources for the study of the biography of M. Hrushevsky during his twenty years of life in Lviv.

Key words: M. Hrushevsky, State Archives of the Lviv Region, cultural and educational activities.

Постановка проблеми. Огляди грушевськознавчих колекцій, котрі відкриті в українських і зарубіжних архівах, надзвичайно запитані фахівцями та користуються незмінним читацьким попитом. Причина цьому є зрозумілою, адже архівна евристика забирає чимало часу та зусиль. Очікувано, що найбільше на сьогодні написано стосовно грушевськіани в українських архівних установах. При цьому повнотою інвентаризації матеріалів можуть похвалитися лише два добре знані покажчики О. Мартиненко та Г. Сварник й І. Гирича. Решта ж архівів представлені здебільшого малоінформативними причинковими оглядами, котрі не дозволяють скільки-небудь повно з'ясувати грушевськознавчий потенціал згаданих у них колекцій.

Змальовану ситуацію помітно динамізував заініційований і протягом останніх років модерований Оксаною Юрковою проєкт «е-Архів Михайла Грушевського». Серед його найбільш амбітних завдань бачимо подокументний опис архівної грушевськіани насамперед в українських колекціях. У рамках згаданого проєкту Віталієм Тельваком було розпочато виявлення та опрацювання грушевськіани у фондах Державного архіву Львівської області (далі – ДАЛО), чий грушевськознавчий потенціал чи не найменш знаний серед інших українських колекцій. Така ситуація зумовлена насамперед тим, що ДАЛО виявився чи не єдиною установою такого фондового різноманіття, котра й по сьогодні немає скільки-небудь повного путівника по власних колекціях. Адже наявний дагується 1965 р. (!), коли документи українських культурних і наукових інституцій кінця ХІХ – початку ХХ ст. були здебільшого не доступні дослідникам. Зрозуміло, що такий стан речей помітно ускладнює роботу грушевськознавцям, адже навіть побіжну уяву про змістову специфіку того чи іншого фонду можна скласти лише безпосередньо на місці.

Аналіз досліджень. Нині існує лише одна спеціальна розвідка тезового характеру В. Савчука про грушевськіану в ДАЛО (Савчук, 1997). Питання про специфіку грушевськознавчих колекцій у ДАЛО також побіжно висвітлювалося у нашій статті «Джерела до історії української культури та науки Східної Галичини автономної доби в колекціях Державного архіву Львівської області» (Yanyshyn, 2019).

Мета статті – дослідити грушевськознавчий потенціал колекцій ДАЛО.

Виклад основного матеріалу. Інтенсивна пошукова праця в ДАЛО дозволила віднайти й описати понад тисячу документів, котрі висвітлюють життя та діяльність видатного історика протягом львівської доби. Стислий опис змісту цих документів доступний на сайті проєкту «е-Архів Михайла Грушевського». Ця евристична робота нарешті уможливила з'ясувати масштаби «покладів» грушевськіани в обласному архіві. Оскільки повний подокументний опис, як і заплановане укладення каталогу матеріалів, усе ще є справою майбутнього, нижче спробуємо можливо стисло охарактеризувати специфіку грушевськознавчих колекцій у ДАЛО.

Найбільшою насиченістю матеріалів про М. Грушевського позначені колекції Львівського університету, що зберігаються у фонді 26. Відзначимо, що це один із найбільш багатих фондів ДАЛО, адже охоплює різнопланові матеріали до історії університету від його заснування до вибуху Другої світової війни. Відкладені матеріали об'єднані у 18 описах; при цьому з невідомих самим співробітникам причин після опису 17 одразу йде опис 22.

Найбільш цінною частиною цього фонду є особова справа М. Грушевського як професора університету, котра відкриті в описі 5 (ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 510). Згадана справа містить 72 документи, що написані німецькою, українською та польською мовами. Вони проливають світло

на всі ключові події двадцятирічної викладацької кар'єри українського історика: його автобіографії, протоколи конкурсної комісії, декрет номінування київського магістранта на професорську посаду, розлоге службове листування, численні фінансові документи, матеріали діяльності дисциплінарних комісій, вирізки з тогочасної польської преси з тенденційними характеристиками діяльності вченого, матеріали слідства (протоколи свідчень, листування, запити тощо) у справі про вимушений виїзд М. Грушевського з Галичини з початком Першої світової війни та ін. Вивчення цих документів дозволяє простежити процес «іншування» М. Грушевського його польськими колегами у стінах університету, причиною чого була послідовна позиція історика з відстоювання прав українських студентів на рідномовне навчання.

У згаданому 5-му описі містяться справи й решти професорів і доцентів Львівського університету, в яких знаходяться матеріали, цікаві для грушевськознавців. Так, в особовій справі Кирила Студинського відклався малознаний дослідникам текст рецензії М. Грушевського на габілітаційну працю українського мовознавця «Пересторога» (ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1833, арк. 27–29). Звернемо увагу на той факт, що цей текст не ввійшов до відповідного тому п'ятдесятитомного зібрання творів видатного історика (Тельвак & Радченко, 2019).

Найбільш різнопланова грушевськіана відклася в описі 7 університетського фонду, що містить численні діловодні матеріали філософського факультету, професором якого був український історик. Особливу увагу звернемо на надзвичайну інформаційну цінність протоколів засідань ради професорів факультету. Згадані протоколи уможливають нам реконструювати щоденність непростої комунікації М. Грушевського з його польськими колегами; дозволяють відтворити логіку його численних ініціатив з поглиблення українознавчого характеру історичних викладів на факультеті; вносять ясність щодо причин і перебігу численних конфліктів між істориком і польською адміністрацією факультету й університету, що згодом стало улюбленим і найбільш міфологізованим сюжетом польської грушевськіани. Навіть побіжний перегляд цих протоколів дозволяє простежити виразну тенденцію – все більш безапеляційне відкидання спроб М. Грушевського врівноважити польські й українські культурні впливи у Львівському університеті, припинити галопуюче звуження прав української мови в його стінах, адже державним законодавством був закріплений утраквістичний (двомовний) характер цього головного навчаль-

ного закладу Східної Галичини. Найбільшою ж конфліктності набували настійливі спроби польських професорів змусити М. Грушевського спілкуватися у службових справах винятково польською мовою. Втім свідомий інтересів українського студентства, вчений наполягав на своєму праві комунікувати рідною мовою. Тож дедалі частіше його листовні звернення у службових справах взагалі залишалися без відповіді – представники університетської адміністрації вказували на необхідність вживання польської мови. М. Грушевський же, апелюючи до державних законів, наполягав на слушності своїх вчинків, подекуди пишучи службові листи українською у латинській транслітерації. Як відомо, така постава українського професора стала причиною багаторічного цькування його польською галицькою пресою (Тельвак, 2017).

Іншою малознаною складовою частиною згаданого опису є посеместрові програми лекцій і семінарів та пов'язане з цим листування професорів, втім, і М. Грушевського (ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 365, арк. 6-7, 34, 90, 91, 98; спр. 383, арк. 27, 48; спр. 384, арк. 35–35 зв., 51). Ці матеріали уможливають нам реконструювати багату палітру пропонованих істориком навчальних предметів протягом майже двадцяти років його викладацької праці, а також з'ясувати його тижневе викладацьке навантаження. За цими матеріалами нам вдалося встановити, що номенклатура пропонованих істориком навчальних предметів сягала кількох десятків, охоплюючи історію всіх українських регіонів від праісторичної доби до кінця XVIII ст. Що цікаво, М. Грушевський, як найбільш послідовний опонент полонізаторського курсу адміністрації Львівського університету, службове листування зі згаданих питань також вів винятково українською або державною німецькою мовами.

Також в описі 7 відклалися звіти про роботу наукових семінарів і протоколи засідань численних факультетських комісій, членом яких нечасто був і М. Грушевський. Тут звернемо увагу дослідників на цікаві матеріали габілітаційних комісій за участю українського історика. При цьому особливу увагу привертають протоколи габілітаційних колоквиумів Івана Франка (ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 362, арк. 55-56) та Степана Томашівського (ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 623, арк. 6, 19), в роботі яких М. Грушевський брав активну участь.

Не менший інтерес для дослідника інтелектуальної біографії М. Грушевського має документація у справі його прохань про надання творчих відпусток, що також відклася в описі 7. Слід відзначити, що український учений практично

щороку, за посередництва університетського керівництва, звертався до віденського освітнього міністерства з проханнями про звільнення його на той чи інший термін від викладацьких обов'язків для здійснення, як він писав, «наукових подорожей» (ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 514, арк. 14). Що цікаво, інколи історик просив про надання наукових відряджень *post factum* – надсилаючи свої заяви вже з місць запланованого перебування (ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 611, арк. 44–49). Відзначимо, що навіть незважаючи на подібні некоректності, здебільшого колеги М. Грушевського по факультету підтримували його подання.

Зміст багатьох документів факультетського опису безпосередньо пов'язаний із матеріалами ректорату Львівського університету, котрі відклалися в трьох (12, 13, 14) описах. Наприклад, вищезгадана тенденція щодо зростання конфліктності у взаєминах М. Грушевського та його польських колег по університету неодноразово підтверджується матеріалами 13 опису. Так, уже перша справа цього опису, що стосується сесії українських студентів, містить лист ректора Рідігера до українського історика з приводу його участі у прощальному зібранні українських студентів, а також листовну відповідь самого М. Грушевського, в якій він наголошує на своєму праві вільного спілкування зі студіюючою молоддю та висловлює власне бачення польсько-українського конфлікту у стінах Львівського університету (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 1).

Згаданий опис також містить надзвичайно інформативні протоколи засідань сенату Львівського університету, загалом малознані грушевськознавцям. Саме ці документи дозволяють нам помітно збагатити нашу поінформованість про боротьбу М. Грушевського за права українських студентів в університеті та колективні намагання польської професури завадити цій діяльності (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 52, 53, 81). Надзвичайно цікавими для грушевськознавців, наприклад, будуть протоколи засідань Сенату університету за лютий 1916 р., коли розглядалася дисциплінарна справа стосовно виїзду М. Грушевського з Галичини. З неї ми дізнаємося не лише нюанси перебігу самої справи, але й можемо впевнено встановити, що до того часу український учений формально вважався професором Львівського університету (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 748, арк. 36–45 зв., 77–86 зв., 89–93; спр. 868). Ці матеріали суттєво доповнюють документи справ 841 («Протоколи секретних засідань дисциплінарної комісії при Сенаті у справах професорів Грушевського, Грабського, Добрянського та ін. та список учасни-

ків засідань») і 842 («Дисциплінарна справа доктора Грушевського Михайла»).

Значна кількість справ 13-го опису містить матеріали обговорення проблеми створення самостійного українського університету у столиці Галичини. При цьому в багатьох з них, нерідко навіть у назві згадується прізвище М. Грушевського як головного ініціатора цього руху (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 46, 52). До речі, підтримка українським професором природних бажань своїх студентів послуговуватися рідною мовою у стінах університету була причиною порушення проти нього кількох дисциплінарних проваджень, матеріали яких відклалися в 13 описі (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 409, 747, 748, 841). Про міжнаціональну напругу у Львівському університеті промовисто вказує те, що частина засідань польських професорів була вказана як «таємна» (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 343, 345, 492). Для дослідників цієї проблеми також згадаємо, що в цих справах міститься чимало тематично підібраних матеріалів тогочасної галицької преси.

Зрештою, в описі 13 містяться матеріали хроніки Львівського університету за часи професорства М. Грушевського. Серед цих матеріалів – власноручно написані для хроніки українським істориком автобіографії та списки праць за відповідний період (ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 6, 54, 116). Цінність цих матеріалів полягає в тому, що до друкованої версії літопису Львівського університету ввійшли лише фрагменти цих рукописних звітів.

Подібні за характером матеріали відклалися і в іншому описі документів ректорату – 12. Так, він включає багато справ з програмами лекцій М. Грушевського та вказівками щодо термінів початку та закінчення ним занять (спр. 956, 1022, 1055, 1090, 1054). Цікавими є також справи, в котрих відклалися робочі матеріали для хроніки університету (спр. 1088, 1089). Важливою для грушевськознавців є справа з біографією М. Грушевського та переліком його наукових праць (спр. 931, арк. 184–185), а також справа про прийняття істориком підданства Дунайської монархії – ще одна головна у той час тема, надалі малознана біографам Великого Українця (спр. 961).

Зі змістом попередніх описів перегукуються справи ще одного опису, що також містить матеріали ректорату, – 14. Серед найменш знаних для грушевськознавців назовемо справу 2315, де відклався уривок біографії М. Грушевського за львівський період його життя.

Найбільша кількість документів відклалася в описі 15, що містить абсолюторіуми (свідчення про закінчення навчального закладу) та

каталоги успішності студентів всіх факультетів Львівського університету. Ці документи уможливають реконструювати студентську аудиторію М. Грушевського за роками та аргументовано підважити поширені в історіографії негативні стереотипи про ставлення до нього як до викладача у середовищі молоді, втім і української. Тривала робота з цим значним за обсягом документальним масивом, що сукупно нараховує десятки тисяч аркушів, дає можливість зробити переконливі висновки про значну популярність викладів М. Грушевського серед студентства, адже на сьогодні вже вдалося встановити імена близько двох тисяч (!) його студентів. Що цікаво, найбільш чисельною студентською аудиторією історика виявилися студенти правничого факультету, адже він був найбільшим в університеті. Далі за кількістю йшли студенти рідного вченому філософського та теологічного факультетів. І лише поодинокі студенти медичного факультету відвідували лекції М. Грушевського. За національним поділом домінували, звісно, українці. Далі можемо відзначити доволі чисельну групу студентів єврейської національності. Доволі, як на тривалий польсько-український антагонізм у стінах Львівського університету, серед студентів М. Грушевського було й поляків. Все це вказує на потребу всебічного аналізу цих документів і перегляду в їхньому світлі багатьох усталених у грушевськознавстві тез.

У згаданому описі відклалися й такі цікаві документи, як протоколи про складання докторських іспитів і висновки про докторські дисертації. З цих документів ми дізнаємося про нечисленну групу найбільш відданих учнів М. Грушевського, котрі присвятили себе науці, здобувши докторські ступені. В описі відклалися матеріали отримання докторатів такими представниками львівської історичної школи, як С. Томашівський, О. Терлецький, О. Сушко, І. Крип'якевич, І. Джиджора, Ф. Срібний, В. Герасимчук, І. Кревецький, І. Шпитковський, Б. Барвінський та ін. Принагідно згадаємо, що рецензії М. Грушевського на докторати його вихованців на сьогодні опубліковані (Тельвак & Педич, 2016: 380–391).

Не менш цікавими справами згаданого опису є книга реєстрації семінарських праць і докторських дисертацій, в якій наведено прізвища студентів, котрі робили перші кроки в науці під керівництвом М. Грушевського, а також зазначено теми їхніх наукових праць (ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 1336). Імена вихованців українського історика згадуються і в справі, котра містить альбом обліку докторських дипломів (ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 1344–1349).

Зрештою, перші рукописні наукові праці учнів М. Грушевського (реферати, рецензії, статті) відклалися в описі 11 («Магістерські праці, статті»). Увагу привертають малознані рукописні варіанти виконаних під керівництвом українського історика розвідок С. Томашівського («Міщанство Львова і повстання Хмельницького в 1648 р.» (ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 1880), рецензія на працю М. Чечуліна (ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 1881), М. Кордуби («Ставлення Бели III до Візантії та третього хрестового походу») (ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 1652) та низка рефератів О. Терлецького (ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 1867–1873).

З матеріалами університетського архіву характером документів пов'язані особові фонди колег українського професора по Львівському університету. Так, незнані дослідникам листи М. Грушевського до знаного польського історика Людвіка Фінкля відклалися в особовому фонді останнього. Щоправда, справа з листами виявилася значною мірою пограбована, адже із зазначених 11 аркушів залишилося лише чотири, з них – лише один лист, а все решта – конверти (ДАЛО, ф. 254, оп. 1, спр. 313). Цікаво, що згаданий лист, вочевидь для кращого розуміння його змісту адресатом, написано українською у латинській транскрипції. Також у фонді Л. Фінкля відклалися відома грушевськознавцям брошура анонімною «Комітету громадського добра» під назвою «Перед Загальними Зборами Наукового Товариства ім. Шевченка», що містила безпідставні звинувачення на адресу голови НТШ. Наявність цього твору серед документальної спадщини польського вченого свідчить про прискіпливість уваги до діяльності українського колеги у середовищі львівських інтелектуалів.

Грушевськіана відклалися також в особових фондах інших галицьких діячів другої половини XIX – першої третини XX ст. Так, цікаві матеріали ми віднайшли в особовому фонді знаного українського бібліографа Івана Калиновича (ф. 306). Йдеться про некролог на М. Грушевського, опублікований на сторінках німецькомовної празької газети «Prager Presse» (ДАЛО, ф. 306, оп. 1, спр. 163, арк. 88).

Малознані грушевськознавцям матеріали відклалися також в особовому фонді знакового представника львівської історичної школи М. Грушевського Мирона Кордуби (Ф. Р. 2923). Насамперед згадаємо про статтю вченого «Михайло Грушевський як дослідник князівської доби історії України» (ДАЛО, ф. 2923, оп. 1, спр. 8), котра була фінальним акордом грушевськіани знаного галицького інтелектуала (Тельвак & Тельвак, 2018). Як відомо, саме цей текст, де всупереч

очікуванню комуністичної влади М. Кордуба вкотре підніс спадщину свого вчителя, став причиною шельмування автора, що зрештою спричинило його передчасну смерть. Грушевськознавчі сюжети містяться й в інших творчих матеріалах М. Кордуби – університетських лекціях, рецензіях, конспектах праць та ін.

У фондах ДАЛО міститься також документація декількох галицьких культурно-просвітніх товариств кінця XIX – початку XX ст., втім і тих, що їх створив чи з ними був пов'язаний М. Грушевський. Насамперед згадаємо про засноване в лютому 1904 р. ученим та його колегами І. Франком, І. Трушем і В. Гнатюком Товариство прихильників української літератури, науки і штуки у Львові, чії матеріали відклалися у фонді 298. Найбільш важливою є справа з книгою протоколів загальних зборів членів Товариства та засідань його правління, де серед інших підписів бачимо й автографи голови інституції М. Грушевського. Згадані протоколи Товариства нині опубліковані львівським дослідником Олегом Купчинським (Купчинський, 1994), а характеристиці діяльності самого Товариства докладну розвідку присвятив Богдан Янишин (Yanyshyn, 2018). Цікавими для дослідників науково-організаційної діяльності М. Грушевського будуть витяги з протоколів загальних зборів членів товариства та засідань його правління, котрі відклалися в четвертій справі, як також і чернетки та оригінали статуту Товариства (спр. 1 і 2). Листи членів Товариства до його голови відклалися у п'ятій справі. Листування інституційного характеру зберігається у шостій справі («Листи Краєвого відділу, Київського літературно-артистичного товариства, редактора видавництва «Руська письменність» Ю. Романчука про надіслання інформації з діяльності товариства, про участь товариства у вшануванні 35-річного ювілею письменника Івана Нечуя-Левицького та про підготовку до видання творів Марка Вовчка»). Зрештою, документація організованих М. Грушевським під егідою Товариства двох голосних культурно-просвітницьких акцій – Вищих вакаційних літніх курсів і виставки українського модерного мистецтва – зібрана у 8 і 9 справах згаданого фонду.

Значно менше дослідникам львівської доби життя та діяльності М. Грушевського знані документи правління Товариства «Комітет Академічного дому» у Львові, котрі відклалися у фонді 292. Фонд нараховує 33 справи, що дозволяють

доволі повно відтворити генезу та реалізацію ідеї М. Грушевського про побудову в галицькій столиці гуртожитку для українських студентів. Як відомо, цій ідеї вчений присвятив низку публіцистичних статей, привертаючи тим самим увагу української громадськості до цієї важливої проблеми. У фонді містяться різнопланові документи (рахунки, контракти, кадастрові карти та ін.), пов'язані з набуттям ділянки під побудову Академічного дому (спр. 1), касова книга Академічного дому (спр. 2), відомості про нарахування податків на приміщення НТШ (спр. 3), звернення голови НТШ до українців по обидва боки Збруча про збирання добровільних пожертв на будівництво Академічного дому (спр. 5), різнопланові фінансові матеріали стосовно побудови та функціонування Академічного дому (спр. 7, 8, 13, 14, 18, 20, 21, 23, 25–32), численні інвентарні описи (спр. 9), статут (спр. 11) тощо. Особливу цінність для грушевськознавців має четверта справа, де відклалося наразі незауважене листування голови НТШ М. Грушевського з приводу багатьох питань, пов'язаних з побудовою та функціонуванням Академічного дому.

Малознаними для грушевськознавців є й матеріали значного за обсягом фонду дирекції поліції у Львові (ф. 350). Насамперед звернемо увагу дослідників на справу 3903, котра містить різнопланові документи відкритого в 1916 р. кримінального провадження проти М. Грушевського. Як відомо, тоді українського вченого підозрювали в державній зраді, інкримінуючи йому відомі публіцистичні виступи в російській газеті «Речь», що нібито містили заклики відірвання Східної Галичини від Дунайської монархії та приєднання її до імперії Романових. Переконані, що ретельне опрацювання матеріалів фонду поліції принесе нові знахідки для грушевськознавців.

Висновки. У підсумку відзначимо, що наш стислий огляд далекий від вичерпності. Вказавши на найбільш вагомні грушевськознавчі матеріали, ми тим самим хочемо окреслити напрями подальших пошуків для грушевськознавців. Але й згадана вище грушевськіана дозволяє атестувати колекції ДАЛО як одні з найбільш різнопланових та інформативних для дослідження біографії М. Грушевського, насамперед її надзвичайно плідного на творчі звершення львівського двадцятиліття. Підсумком такого вивчення поряд зі згаданим каталогом грушевськіани повинно стати створення синтетичної студії про галицьку добу Великого Українця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДАЛО – Державний архів Львівської області.
2. Купчинський О. Статут і протоколи засідань Товариства прихильників української літератури, науки і штуки у Львові *Записки НТШ*. 1994. Том ССХХVII. Праці Секції мистецтвознавства. С. 393–419.
3. Савчук В. Документи Держархіву Львівської області про Михайла Грушевського. *Михайло Грушевський: Погляд із сьогодення: Наук. зап. Тернопільського держ. пед. ін.-ту. Сер. «Історія»*. 1997. Вип. 5. С. 222–223.
4. Тельвак В., Радченко О. Незнана рецензія Михайла Грушевського. *Архіви України*. 2019. № 1 (318). С. 198–202.
5. Тельвак В. Михайло Грушевський та польсько-український конфлікт у Львівському університеті: спроба реконструкції. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 4. С. 28–35.
6. Тельвак В., & Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського. Львів : Світ, 2016. 440 с.
7. Тельвак В. В., Тельвак В. П. Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія»*. 2018. Випуск 42. С. 118–142.
8. Yanyshyn B. State Archive of Lviv Oblast: source potential for the history of Ukrainian culture. *Relevant research of historical sciences : collective monograph*. Lviv–Toruń: Liha-Pres, 2019. P. 260–279.
9. Yanyshyn B. Organization and activity of the Ukrainian Literature, Science and Crafts Society in Lviv. 2018. *Східноєвропейський історичний вісник*. Вип. 8. С. 18–27.

REFERENCES

10. SALR – Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv Region].
11. Kupchynsky O. (1994). Statut i protokoly zasidan'nykh Tovarystva prykhyl'nykiv ukrainskoi literatury, nauky i shtuky u Lvovi [Regulations and protocols of the meetings of the Society of Supporters of Ukrainian Literature, Science and Art in Lviv]. *Zapysky NTSh. Praci Sektsiyi mystecztvoznavstva*, T. SSXXVII. P. 393–419 [in Ukrainian].
12. Savchuk V. (1997). Dokumenty Derzharkhivu Lvivskoi oblasti pro Mykhaila Hrushevskoho [Documents of the State Archives of Lviv Region about Mykhailo Hrushevsky]. *My'hajlo Grushevs'kyj: Poglyad iz s'ogodennya: Nauk. zap. Ternopil's'kogo derzh. ped. in.-tu. Ser. "Istoriya"*. No. 5, P. 222–223 [in Ukrainian].
13. Telvak, V., & Radchenko, O. (2019). Neznana retsenziia Mykhaila Hrushevskoho [Unknown review by Mykhailo Hrushevsky]. *Arhivy' Ukrayiny'*. No. 1 (318). P. 198–202 [in Ukrainian].
14. Telvak V. (2017). Mykhailo Hrushevskiyi ta polsko-ukrainskyi konflikt u Lvivskomu universyteti: spoba rekonstruktsii [Mykhailo Hrushevsky and the Polish-Ukrainian conflict at Lviv University: an attempt at reconstruction]. *Shidnoyevropejs'kyj istory'chny'j visny'k*. No. 4, P. 28–35 [in Ukrainian].
15. Telvak, W., & Pedych, V. (2016). Lvivska istorychna shkola Mykhaila Hrushevskoho [Lviv Historical School of Mykhailo Hrushevsky]. Lviv: Svit [in Ukrainian].
16. Telvak V. V., & Telvak V. P. (2018). Mykhailo Hrushevskiyi v istoriografichnii spadshchyni Myrona Korduby [Mykhailo Hrushevsky in the historiographical heritage of Myron Korduba]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Istoriia"*. Vyp. 42. P. 118–142 [in Ukrainian].
17. Yanyshyn B. (2019). State Archive of Lviv Oblast: source potential for the history of Ukrainian culture. *Relevant research of historical sciences: collective monograph*, Lviv–Toruń: Liha-Pres, P. 260–279.
18. Yanyshyn B. (2018). Organization and activity of the Ukrainian Literature, Science and Crafts Society in Lviv. *Shidnoyevropejs'kyj istory'chny'j visny'k*. No. 8. P. 18–27.